

A JÉZUS KRISZTUS MINDIG UGYANAZ. *)

Egyházi beszéd.

A Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanaz volt,
mind örökké is ugyanaz lészen. Zsid. 13,8.

Azon pillanattól kezdve, hogy az Ur Jézus nyilvános pályáján az első lépést megtette, napjainkig egy kérdés sem foglalkoztatta élénkebben az elméket s nem idézett elő több szellemi harcztot, mint azon ma is teljesen bevégezettnek nem mondható hittani vitás kérdés: ki és mi volt legyen a názáreti Jézus? ugy származását és személyiségét, mint működését s annak az emberiségre kiterjedő hatását tekintve. Már az első pillanatban igazolva lön tehát azon sokak előtt Jézus küldetése czéljával ellentétesnek tetsző saját nyilatkozata: „nem azért jöttem, hogy békét, hanem hogy fegyvert bocsássak a földre“. Az egyszerűt és természetest nem szerető, hanem a mesterséges és érthetetlen után kapkodó emberi ész a bölcsészeti szemlélődés segítségével a kereszténység eszméjéből alkotott magának egy Krisztust, mi által az élő, a történeti személyt megsemmisítette, mondhatnám meghamisította; azt, ki oly nyíltan mondá magáról: én vagyok a világnak világossága, a ki utánam jő, nem jár sötétben, megtette ama csodálatos és érthetlen logossá, mely kezdetben Istennél vala, maga is Isten volt s végül mégis testté lön még csodálatosabb módon, s azt, ki oly örömet szokta és szerette magát emberfiának nevezni, nagy pompával és diadallal léptette elő, hogy benne a hármasságnek egy állandó tagot nyerjen s dogmává emelte a háromságot, melyet Augustin szavai szerint józan észszel felfogni és megérteni ugyan nem lehet, de kegyesen hinnik kell, mely nyilatkozatnál csak azon egy szintén tekintélyes egyházi atya vallomása lehet őszintébb és eredetibb, ki ezt mondja: hiszem, mivel képtelenség.

De nem csoda ai. ha azok, kik másod és harmad kézből

*) Elmondattott Kolozsvárt, 1880. aug. 29. az unitáriusok Egyh. Főtanácsa alkalmával.

merítették adataikat, ily tévedésekbe estek; mert a legtöbben ezek közül jóhiszeműleg követték el a hibát s vagy mások félrevezetésének vagy vakbuzgóságuknak estek áldozatul; de nem lehet bámulatunkat eltitkolnunk azon ténykörülmeny felett, hogy t. i. a Jézus személyére, származására, sőt működésére vonatkozó ezen eltérő véleményeket, előadási egybe nem függést már az újtestamentomi íróknál, kik között Jézus közvetlen tanítványai is vannak, feltaláljuk; mert „a Jézus feletti theologiai speculatio első kezdete már azoknál észrevehető, miből természetszerűen állottak elő az újtestamentom keretében a személye felőli különböző elméletek, melyeknek lényeges és ki nem egyeztethető voltát csak a theologiai elfogultság tagadhatja“ (Dr. Lang).

Azonban az emberi lélek, igazság után törekvő vágyánál fogva, féltőn megállni nem szokott, nem tud; nyomozza és keresi az igazságot mindaddig, míg annak birtokába nem juthat. Nem lehet czélom s a legőszintébb szándék mellett sem tehetném, hogy bár avagy csak futólagosan is megemlékezzem azon christologiai vitákról és azok árnyalatairól, melyek az egyházban Jézus személyét illetőleg századok hosszú során forrongásban tartották az elméket s kedélyeket s melyek gyakran botrányosságuk miatt a pogányok által a szinpadokra is felvitettek; csupán azt említem meg, hogy midőn 325-ben Niceában a Konstantin által egybehívott első egyetemes zsinat, mintegy kétszázötven, vagy némelyek szerint háromszáznál is több püspök jelenlétében, ármány, cselszövény s császári hatalomszó segítségével határozatilag kimondotta, a **F i u n a k a z A t y á v a l v a l ó e g y l é n y e g ü s é g é t**, szemben a Krisztusnak az Atya általi teremtését vitató Ariussal, ettől kezdve a hányféle meghatározáson ment keresztül s mennyi vérontást, száműzetést, tudósok és nem tudósok közti harcztot vont maga után az egylényegü szó, most hasonló majd különböző lényegüre, most hasonlótlan majd ismét hasonlóra módosittatván, a Krisztusnak most emberi majd isteni vagy kettős természet tulajdonittatván, a szerint a mint a zsinati atyák, császárok vagy egy szóval fejezve ki a zsarnokság érdeke kívánta, erre nézve kellő tájékozást csak egy terjedelmes egyháztörténelem nyújthat.

Hagyjuk hát e kopár s a lelki életre terméketlen mezőt, úgy is e viták sem a hit sem az erkölcsi életre gyümölcsösho-

zók sohasem voltak, úgy is a lelkeket a helyett, hogy a Jézus legfőbb elve a szeretet által közelebb hozták volna, még távolabb vitték egymástól: ugyis féltő, nem igaz-e? a kereszténység elleneinek azon súlyos vádja: hogy mióta a kereszténység a világtörténet folyamába belépett, semminemű veszedelem annyi véráldozatot nem kívánt az emberiségtől, mint az. Sajnos ai. ha meg nem engedjük is, már a föltételezése is a vádnak; de azon esetben is oka ennek nem a keresztény elvben van, okai a hűtlen sáfárok, kik a tiszta búza közé konkolyt hintettek, kik az evangélium új borát az ó-szövetség és pogányság szakadozott tömlőjébe akarták beszorítani, kik nem tudták felfogni és megérteni a zsidókhöz írott levél szerzőjének egyszerű s világos értelmű eme szavait: a Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanaz volt, mindörökké is ugyanaz léssen.

T. gy. ai. az Úrban! miután ez ünnepélyes pillanatban engem ért a szerencse, hogy köztetek a Jézus evangéliumának szószólója lehessen, a nekem jutott tehetség mértéke szerint arról fogok szólni, hogy az alapigénkben foglalt ezen igazságnak: a Jézus Krisztus minden időben ugyanaz volt és ugyanaz léssen, napjainkban és a mi egyházunk álláspontjáról tekintve a kérdést, mi a valódi értelme? Beszédemet az egyszerűség és rövidség jellemzi, nyerjem meg nagyrabecsült figyelmeteket.

A Jézus Krisztus minden időben ugyanaz volt és ugyanaz léssen, ezen szavak valódi értelme az, hogy a Jézus szelleme, a tiszta keresztény vallás, mindig átalakítólag hatott és hat a társadalomra. A mi a vér az állati élet fentartására és egészséges fejlődésére nézve, az a vallás a társadalomra; ha a vér kellő mennyiségű és tisztaságú s rendes körforgását fenakadás nélkül végzi, vidám és derült hangulat s pezsgő munka és életkedv a közvetlen, látható eredmény; s ha tiszta és a kor tudományos fejlődésével folyton fejlődő s hitigazságait a tudományok fejlődéseitől nem féltő vallása van valamely népnek s ha annak elvei a nemzet tagjait fent és alant egyaránt áthatják, cselekedeteit és életirányát szabályozzák, csak ott és azon körülmény közt található kifogástalan, valódi társadalmat.

A felekezetiesség szűk határai közt mozgó mosaismus keblében például hiába keressz az egyetemes jóllétért lelkesülő

férfiakat, mert talaja csak nemzeti hősöket képes teremni; a túlvilági jutalmazást a legmagasabb foku érzékiségben helyező izlámiban hasztalan keresed a nemes erkölcsi, vallásos és szellemi élet kifejlésének legnélkülözhetlenebb alapját, a tiszta családi életet; mert az izlám erkölcsi vallás ugyan, de az általános szellemi haladás útját elzárta, midőn bár mindent vallásos szentséggel ruházott fel prófétája, de a legfőbbet, a házasságot végzetes érzékiségnek dobta áldozatul; a szivből minden vágyat és szenvedélyt kioltó s a legfőbb tökéletesedést a teljes szellemi és erkölcsi nyugalom és megsemmisülés hónapján, a Nirvánában kereső budhismustól miért várnád a szellemi és erkölcsi törekvés és tevékenység feltételét? hisz a teljes nyugalom állapota nem a szellemi tökéletesedés, hanem az elszármulás útja, mely az egyént a társadalomtól s annak kötelekeitől elszakítja s elszakítja azon tétől is, melyen a munkás erkölcsiség egyedül fejthető és gyakorolható; s hogy még csak egyet említsek, a hol a bünboesánatok s a lelkeknek a tisztító tűz kínai közül időelötti kiszabadulása alku szerint kieszközölhető, ne sürgesd az ingyen vettétek, ingyen adjatok elvének megvalósítását, valamint ott, hol az egyház feje önmagát a csálhatatlanság nimbusába övezi, oknélkül hangoztatod a Jézus szép intését: a ki köztetek első akar lenni, legyen a ti szolgátok.

Ámde nézzétek ai. azon nemzetek társadalmát, melyben Jézus lelke, a tiszta keresztény szellem munkás, mennyire más nézet uralkodik ott s hatja át a lelkeket; ott nem ismeretesek a felekezetiesség szűk határai, mert abban a Gamaliel lábainál növekedett Saul Pállá változik, ki többé nem fér meg a nemzetiség által korlátolt szűk határok között, hanem az egész világra van szüksége, hogy munkásságát kifejthesse; ott azon irgalmas samaritanus példája irányadó, ki a rablók kezei közül holtelevenen kikerült utast ismeretlenül is ápolás alá veszi s nem kérdezi szűkkeblüleg az önmagát igazítani akaró törvénytudóval: kicsoda az én felebarátom? ott nem teszi kérdés tárgyát s nem képez válaszfalat a hitnézetbeli különbség ember és ember között, hogy azoknak, kik azzal kisebbítik az Urat, hogy az ő szolgáinak merészlik magukat nevezni, alkalom nyujtassék a kinzások rémesnél rémesebb nemeivel százezerenként gyilkolni az ártatlanokat s a végén a kereszténység nagy gyalázatára az Arbues Péterek szentté kanoni-

záltassanak, a miért virágzó tartományokat sivatag pusztává tettek „a z Isten nagy dicsőségére“; nem ai. mert ott a mester eme szavai: ti mindnyájan Isten fia i vagy tok az én bennem vetett hit által, vezérlik az ő követőit arra, hogy a társadalom elesettjeit fölemeljék, a tudatlanokat tanítsák, hogy menhelyet nyujtsanak, kiknek nincsen, hová fejöket lehajtsák, ruházzák s élélmezzék azokat, kik nem szönek-fonnak, sem csürökbe nem takarnak; s mig egyik kezökben mindenföldi bajt orvosolni képes panaceát (csodaszer) hordoznak, ugyanakkor a másikból nem hiányzik a korbács sem, hogy az Isten házából kiüzzék azokat, kik adnak és vesznek, kik az erény, becsület s erkölcsiségre alkudoznak s tolvajok és rablók vegy divatosan szólva: iparlovagok barlangjává teszik a szenthelyeket.

Igen ai. a Jézus Krisztus ma is az s ezután is az lesz, a ki ezelött volt; de nem azon élettelen múmia, mivé a trienti és más zsinatok s általában az orthodoxia balzsamozásai kövítették, hanem azon geniusa az emberiségnek, minőt minden nép mythologiája a nemzet számára tulajdonítani szokott és szeret, azon a népmesékben tündérnek nevezett alak, mely mindenütt megjelenik, hol segílni kell; most a Tibériás tengerén találkozunk vele, a mint a vihart elcsendesíti s megremült tanítványait megnyugtatja, majd a Bethsaida tavánál gyógyítja meg a 38 évi betegségben sinylödött; most Kánában az örvendezők zavarát oszlatja el a kövedrekbe varázsolt vidámitó itallal, majd a Jákob kútjánál nyujtja az örökélet vizét a samariai nőnek; most ismét az olajfák hegyén látjuk honfiui könyeket hullatni Jeruzsálem jövendő pusztulásának elgondolására, majd Salamon templomában a könyörtelenül élébe hurczolt bünös asszonyt bocsátja el a megjobbulás feltételével; szóval ai. nincs azon viszonya az életnek, nincs azon körülménye ugy az egyes embernek, mint a társadalomnak, melyben Jézus éltető lelke a jól felfogott és helyesen értelmezett keresztény vallás ott ne volna s nemesítőleg ne munkálna, fejlesztve és nemesítve az erkölcsöket s művelve az ismereteket és tudományokat, a mit ő maga ezen szökbän fejez ki: *ime! én veletek vagyok minden napon e világ végézetéig.*

A Jézus Krisztus minden időben ugyanaz volt és ugyanaz lesz, ezen szavak további értelme az, hogy a Jézus el-

vén épült ker. vallás örökigazságainál s fejlődési képességénél fogva arra van hivatva, hogy minden népek és minden idők, tehát a jövő vallása legyen. Mint mindennek a világon, ugy általában a vallásoknak s különösebben a ker. vallásnak is voltak ellenségei minden időben. A tizennyolczszáz évvel ezelőtt elültetett mustármagot, alig lön gyenge csemetévé, már ostromolni kezdé ádáz vihar, gyenge ágait pedig oly sokszor tépdeste orkán s a talajt, melybe ültetve volt, annyiszor öntözte védőinek s ápolóinak kiömlő vére, hogy megmaradása, sőt időről-időre való erősbödése és gyarapodása csodának volna nevezhető, ha nem a legvilágosabb bizonyíték lenne isteni eredetéről és életképességéről.

Az ég és föld elmulnak, de az én beszédim semmiképen el nem mulnak; mert a beszédek, melyeket én szólok nektek, lélek és élet, mondá a nagy mester látnoki lélekkel, és a mit mondott, mindaz e tekintetben igazolva lön; az ő beszédi el nem multak, noha rajongás és hitetlenség, tudomány és értetlenség, idegenek és enfiái folyton ostromolták; s nem mutatják-e előhaladott korunk összes vivmányai, az emberiség mivelődésének története s mind az, a mi nagy, szép, nemes, dicső tizennyolczszázad alatt alkottatott, hogy a beszédek, melyeket ő szólt lélek és élet! mert mindazok kétségtelenül a keresztény szellem befolyása alatt szülemlettek!!

De sietek megjegyezni, hogy a midőn a keresztény vallásról beszélek, a kereszténység terebélyes fájának nem azon ágát értem, mely a reátekert sokféle dogma kötelékek miatt már jó idő óta aszásnak indult s azon szegény lelkeknek, kik annak termésére vannak utalva, ma is az előreelrendelés, eredendő bűn, Krisztus elégtétele s több eféle éretlen, akarom mondani túlérett gyümölcsöket nyujtja, melyekből a tápláló magvat a józanész semmi módon kivenni, annál kevésbé megemészteni nem képes; vagy beszéljünk nyiltan, azon egyház hitvallása nem lehet a világ és főleg a jövő vallása, mely gyermekes félelemmel fut a tudomány vivmányai elől, mely elátkozza s börtönre juttatná ma is a Galileieket, mely ma is azt hirdeti, hogy a hit temploma összeomlik, ha a nap Gibeonban, a hold Ajalon völgyében a Józsue szavára meg nem állott, Jerikó falai a trombita szótól le nem omlottak, ha Ilyés tü-

zes szekeren nem mehetett az égbe s ha a világ a mózesi előadás szerint hat nap alatt és Isten egy „legyen“ szavára elő nem állott; mert ezeknek s az ehez hasonlóknak hite szép és üdvhozó is lehetett az emberiség gyermekkorában, midőn tejnek italával kellett táplálni a hitben gyengélkedőket, de ma s ezután még kevésbé lehet az öntudatra jutott s gondolkozni szerető lelkeket e nemü táplálékkal éltetni, miután ama többieknek elhordozására is képesekké lettek, melyeket Úrunk az ő kicsinyeinek még el nem mondhatott.

Igen ai. csak azon vallás, mely a Jézus elvén alapul, lehet az emberiség és jövő vallása, az elv tisztasága- és fejlődésképeességénél fogva; ezen elv pedig két tárgy: Isten és ember körül forog. Szerinte Isten szellem és atya, az ember kiletének sulypontja a szellemben, nem a testben, az örökkévalóban, nem az időszerűben, a láthatlanban, nem az érzékiben van; ezen elvnek tisztaságában és mélységében van a kereszténység rendkívüli fejlődésképeessége s fejlődésképeességében jövője, nem pedig az egyházak által időnként megállapított dogmákban; és a mint a független Svájcz egy szabadszellemeű államférfia oly szépen és igazán mondja: „a kereszténységnek semmi kárt sem fog okozni az, ha egykor az egész világ belátja, hogy alapítója olyan ember volt, mint más emberek, és műve emberi, kicsiny és szűk kezdetében, egyoldalú gondolatában; mert ha minden kritikusok jól laktak is, még mindig marad fönn tizenkét kosár Jézus régi barátai számára.“

Ugy van! ha beteljesedik is az Úr ama jövendölése: támadnak hamis próféták, kik sokakat elhítenek, ha előállnak is az újkori bölcészet apostolai Schopenhauer, Hartman, Comte, Buckle, Vogt, Büchner vagy a csillagok milliárdjai közt az Istent fel nem találó Lalande, én meg vagyok győződve, hogy akkor is valósul az Urnak ama másik jövendölése: és prédikáltatik az Isten országának evangelioma az egész földön; mert szent hitem az is, hogy senki más fundamentomot nem vethet azon kívül, a mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus. „Ez a Jézus Krisztuson alapított hit pedig és a tudomány, a szellem vallásos áhitata és a tapasztalati élet többé nem ellentétek“; mert a mint korunk egyik legnagyobb bölcésze és theologusa mondja: a kereszténység

a legtökéletesebb észszerű vallás. Azon Isten, kit Krisztus imádni tanít, épugy nem természetellenes, mint nem ész- és emberellenes; hanem oly Isten, a ki midőn magát az ember Krisztusban kijelentette, az által azt is kimutatta, hogy a tökéletes észszerűség és emberiség, vagy más szavakkal, az emberi természet legtökéletesebb kifejlődése, egyszersmind az ő lényegének is legmagasabb kifejezése. A kereszténység az emberiség vallása; keresztény és ember a szó legmagasabb értelmében egyjelentésűek. Ezen tétel igazsága kezeskedik a kereszténységnek, mint a világ vallásának örökkétartóságáról és az igazságnak a tévelygés, az előítélet és hazugság feletti diadaláról." (Scholten).

T. gy. atyámfiái az Urban! odáig jutottam már, hogy tárgyam megvilágítására ismétlés nélkül nem sokat mondhatok; nincsen tehát egyéb hátra, mint megköszönni nagyrabecsült figyelmeteket, melylyel egyszerű szavaimat kísérni szivesek valátok; nincsen egyéb hátra, mint kérni a kegyelem Istenét, hogy a mint őseinket szent hitünk örök igazságaira rávezérelte s annak védelmében erősekké tette századok nehéz viharaiiban, ugy minket is tartson meg e szent zászló alatt, melynek felirata: a J é z u s K r i s z t u s m i n d i g u g y a n a z; s nincsen egyéb hátra, mint anyaszentegyházunkat s ennek minden egyes tagjait, ugy a jelen alkalommal az egyház közügyei igazgatására a távolról is összesereglett apostolait, a minden áldások Urának gondviselésébe ajánlani, kinek jóvolta legyen minden időben az őket féllőken. Amen.

ÜRMÖSI KÁLMÁN.
